

Oljefondets investeringer i Colombia

Sammendrag av rapporten
Konsekvenser av skogbruk i kommunene Timbío, Cajibío og Sotará,
om norske investeringer i papirindustrien i Colombia

Latin-Amerikagruppene
i Norge (LAG)

Rapporten er skrevet av:

Organización para el Desarrollo Urbano y Campesino (ORDEURCA)
Comité de Integración del Macizo Colombiano (CIMA)
Asociación Campesina para el Desarrollo Rural (ACADER)
Movimiento Campesino de Cajibío (MCC)
Asociación de Trabajadores Campesinos de Cajibío (ATCC)

Med støtte fra:

Censat Agua Viva
Colectivo de Abogados José Alvear Restrepo (CAJAR)
Broederlijk Delen
Comité por la Defensa del Agua, la Vida y el Territorio, Cauca
Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)

Innhold

- 4 Forord
- 6 Formål og metode
- 7 Bakgrunn
- 8 Funn:
- 9 Jordfordeling
- 10 Miljø og biologisk mangfold
- 14 Tilgang til jord og utrygghet i plantasjeområder
- 15 Arbeidsforhold
- 16 Konklusjon og anbefalinger

Forside- og baksidebildene og bilde på side 15 er tatt av Fabio Nascimento og er hentet fra LAGs rapport om eukalyptus i Brasil.

Oktober 2018

Forord

Colombia ble for alvor satt på kartet for mange nordmenn da daværende president Juan Manuel Santos vant Nobels fredspris i 2016. Fredsprisen vant han for å ha klart kunststykket flere andre hadde forsøkt før han – nemlig å få til en fredsavtale mellom landets største geriljagruppe, FARC, og landets regjering. Fredsavtalen ble signert i desember 2016.

Norge var en av tilretteleggerne for fredsprosessen, og Erna Solberg og den norske regjeringen har vært glade i å påpeke at fredsnasjonen Norge nok en gang har skapt fred.

I tillegg til sin velkjente rolle som fredsmekler har Norge en viktig internasjonal rolle som investeringsland. Erna Solbergs regjering har ansvar for verdens største nasjonale investeringsfond. Per oktober 2018 er Oljefondet verdt omtrent 8500 milliarder kroner. Det er seks ganger så mye som all verdens bistand til sammen i 2017. Til nå er det investert i 77 land og over 5000 selskaper. Flere av disse selskapene opererer i Colombia.¹

I løpet av hele 2017 hadde Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG) fast tilstedeværelse i Cauca, Colombia, en region hvor ett av disse selskapene driver eukalyptus- og granproduksjon i stor skala. Selskapet heter Smurfit Kappa og er registrert i Irland. Datterselskapet i Colombia er Carton de Colombia. LAG erfarte gjennom sitt arbeid med bonde-, urfolks- og afroorganisasjoner at denne produksjonen skapte store sosiale og miljøproblemer.

¹ <https://www.nbim.no/no/>

Da flere lokale organisasjoner ønsket å dokumentere denne problematikken valgte vi å støtte dem i dette arbeidet. Rapporten «Impactos de las plantaciones forestales en los municipios de Timbío, Cajibío y Sotará» (Konsekvenser av skogbruk i kommunene Timbío, Cajibío og Sotará) er resultatet av dette samarbeidet. Rapporten ble utarbeidet etter møter med bønder, urfolk og afrocolombianere fra disse tre kommunene i Cauca, med det mål å dokumentere hvordan disse store norsk-finansierte plantasjene har påvirket deres liv. De håper at denne dokumentasjonen kan vise lokale miljømyndigheter at vilkårene for Smurfit Kappas konsesjoner til å drive i området ikke overholdes. De ønsker at rapporten kan bidra til at jorda igjen kan produsere mat til folk som bor i området. For lokalsamfunnene omtalt i denne rapporten er tilgang på jord og jordbruk viktig, ikke kun for å overleve, men også for deres identitet.

Med dette sammendraget ønsker LAG å gjøre hovedfunnene i rapporten tilgjengelige for et bredere norsk publikum. Vi vil gi et konkret eksempel på hvordan våre oljefondsinvesteringer bidrar til konflikt; i et land hvor vi har investert mye ressurser på å legge til rette for fred. Det er det norske folk, gjennom Stortingets representanter, som bestemmer hvordan Oljefondet skal forvaltes. Da må det norske folk kjenne til investeringenes konsekvenser. Vi håper at lokalbefolkningens stemme blir hørt.

Formål og metode

Rapporten beskrevet i dette sammendraget er et resultat av et samarbeid mellom bondeorganisasjoner, menneskerettighets- og miljøorganisasjoner i Colombia og LAG. Funnene i denne rapporten synliggjør paradokset mellom fred og konflikt som følge av Norges engasjement i Colombias fredsprosess og de investeringene Norge har i landet i kraft av Oljefondet.

Rapporten er basert på intervjuer med lokalbefolkningen i Timbío, Cajibío og Sotará, som er direkte påvirket av plantasjene til Smurfit Kappas datterselskap Carton de Colombia. Det ble mellom mai og august gjennomført fire møter med målgrupper. Utenom disse møtene ble også seks berørte bønder intervjuet. Noen av deres sitater er gjengitt i denne rapporten. Alle som har gitt informasjon har gitt dette anonymt. De har bedt om å forbli anonyme i frykt for represalier. Denne frykten begrenser informasjonsflyt og organisering. Vi har gjennom arbeidet med denne rapporten fått kjennskap til flere fenomen som gjenspeiler det ujevne maktforholdet mellom selskapet og lokalbefolkningen i området. Lokalbefolkningen har ikke tilgang til ressurser som kunne gjort det mulig for dem å foreta tekniske studier som vil kunne bekrefte de omfattende miljøskadene som kommer fra skogbruk i Cauca. Rapporten er derfor skrevet med det de har tilgang til; berørte menneskers observasjoner og erfaringer gjennom levd liv i disse tre kommunene.

Bakgrunn

Cauca er en region dypt berørt av den politiske, økonomiske og sosiale konflikten som har preget Colombia siden 40-tallet. Konsentrert eierskap og bruk av jordområder hos få, mektige jordeiere og selskaper, er en av konfliktens grunnleggende årsaker. Rapporten viser at i kommunene i fokus er denne konsentrasjonen av jordeiendom fortsatt et faktum.

GINI-koeffisienten for Cajibío er 0.82, for Timbio 0.87 og for Sotará 0.93, hvor 1 representerer fullstendig ujevn konsentrasjon av jordeiendom².

Smurfit Kappa opererer i 34 land med hovedsete i Dublin, Irland, for å produsere emballasje. I Colombia har de datterselskapet Carton de Colombia som har fire fabrikker og plantasjoner i 35 kommuner. Takket være et lovverk som har favorisert store landeiere og store selskaper har man, de siste tiårene, kunnet observere en gradvis ekspansjon av plantasjene. Det var først på 1980-tallet at eukalyptus begynte å bli tatt i bruk i trevareindustrien.

² Fundecima, Ecosur, Incofer (2015). Caracterización de tensiones y conflictos ambientales, sociales, territoriales.

Granplantasje i grenda La Catana i Sotar. Foto: Comité por la Defensa del Agua - Cauca

Jordfordeling

Det finnes ikke tvil om at årsaken til Colombias væpnede konflikten er knyttet til tilgang til jord. I en rapport fra 2016 viser Oxfam at Colombia er et av landene i verden med skjevst jordfordeling, hvor 1 prosent eier 80 prosent av jorda, mens de resterende 99 prosent eier 20 prosent³.

Kommunene Tmbio, Sotar og Cajibo er tydelige eksempler på dette. Rapporten viser hvordan oppkjøp eller langtidsleie av jord til produksjon av cellulose fra gran og eukalyptus, palmeolje og biodrivstoff fra sukkerrør ikke har fungert som en løsning på situasjonen, tvert imot har den blitt forverret. Tabell 1 viser hvor drastisk jordomrdene med gran- og eukalyptusplantasjer har økt siden 2009.

Hektar jordområder med gran- og eukalyptusplantasjer

Cajibo		Sotar		Tmbio	
2009	2017	2009	2017	2009	2017
2040	2715	3646	13 800	669	1391

Tabell 1: Viser økningen av gran- og eukalyptusplantasjer i Cajibo, Sotar og Tmbio mellom 2009-2017⁴

³ OXFAM (2016). Desterrados: tierra, poder y desigualdad en América Latina. (Jordlse: jord, makt og urettferdighet i Latin-Amerika)

⁴ Proyecto Forestal Smurfit Kappa Cartn de Colombia y Oficio CRC 150-125 (2018)

Konsentrasjonen av jordeiendom har skjedd på både lovlige og ulovlige vis. Smurfit Kappa har en betydelig påvirkningsevne når det gjelder innføring av nye lover og offentlig politikk som forsterker denne konsentrasjonen. I tillegg har dette selskapet vært involvert i krenkelser av grunnleggende rettigheter til lokalbefolkningen.

Jordfordelingsdomstolen i Cauca (Tribunal de Restitución de Tierras) rapporterte om at Smurfit Kappa «fikk fortjeneste av voldssituasjonen, ved å anskaffe eiendommer til en pris som utelukkende ble satt av selskapet sine teknikere, da de var de eneste interesserte i å kjøpe i disse områdene under en volds-situasjon som presset bøndene til å kvitte seg med jorda si»⁵

I tillegg til det juridiske har en samlet sosial bevegelse i Colombia oppsummert 11 anklager mot Smurfit Kappa i et 14-siders dokument av den permanente folkedomstolen (Tribunal Permanente de los Pueblos⁶). Denne listen innebærer brudd på både miljø- og menneskerettigheter, og brudd på de grunnleggende rettighetene til etniske grupper. Dette er i strid med ILO-konvensjon 169 om urfolks- og stammefolk, med spesielt hensyn til eiendoms- og grunneierrettigheter, og forholdet mellom folk og sine territorier.

⁵ [1] La sentencia de restitución de tierras que perdió Cartón de Colombia. Verdad Abierta. <https://verdadabierta.com/la-sentencia-de-restitucion-de-tierras-que-perdio-carton-de-colombia/>

⁶ <http://docplayer.es/11721964-Acusacion-contra-smurfit-kappa-carton-de-colombia-s-a.html>

Miljø og biologisk mangfold

Det ujevne maktforholdet mellom selskapet og bøndene, som beskrevet, gjør det umulig for lokalbefolkningen å ha tilgang til tekniske studier som kan bekrefte de omfattende miljøskadene fra skogbruk i Cauca. I rapporten beskriver lokalbefolkningen tap av biologisk mangfold og melder om 29 vannkilder som er påvirket eller forsvunnet. Eukalyptus og gran trenger mye fuktighet og vann. Plantasjene overholder ikke gjeldende lover som krever minimum 30 meters avstand mellom plantede trær og vannkilder.

Elva Los Robles, grenda La Catana – Sotará

Det lokalbefolkningen beskriver bekrefte av forskning. En rapport fra 2017⁷ viser hvordan nedbørsfelt i Sotará er påvirket av gran og eukalyptusproduksjon, mer spesifikt hvordan dårlig håndtering av riparian corridors og manglende hensyn til økosystemer har ført til tap av biologisk mangfold, forurensing av drikkevann og jorderosjon.

Granplantasjer dominerer landskapet i grenda La Catana i Sotará. Foto Comité por la Defensa del Agua - Cauca.

Bruk av store mengder kjemikalier på selskapets plantasjer er også rapportert av lokalbefolkningen. Kjemikaliene forurenses grunnvannet, som igjen påvirker brønnkildene, som påvirker folks mulighet til å få rent drikkevann. Bruken av kunstgjødsel påvirker ikke bare vannet, men også jorda. Det påvirker det naturlige næringsinnholdet i jorda, og det tar flere år før man kan bruke jorda til andre formål, som å dyrke mat. Vannbruken til monokulturene har ført til en økning i jorderosjon og sterilisering av jord. Absorbering av næringsstoffer, fuktighet og vann gjør jorda mindre næringsrik.

Plantasjene har ført til en endring i temperatur, som igjen påvirker biologisk mangfold, fuktighet, lys og klima, som igjen påvirker levevilkårene til organismer, flora og fauna.

I samtalene med målgruppene melder innbyggere om nedgang i fauna etter planting av gran og eukalyptus. Naturområdene mellom Cajibío, Sotará og Timbío var fulle av beltedyr, reptiler, andesbjørnen, kolibri, som nå observeres i mye mindre grad. Dette gjelder også nedgang og utryddelse av bestander av blant annet kaniner og hjort. Samtidig har det kommet flere nye arter, som maur, sommerfugler og insekter. Det har også konsekvens på floraen i disse områdene, gjennom avskoging av urskog, som for eksempel eik.

⁷ José Miguel Palechor Palechor. 2017. Informe de Visita Técnica – Comunitaria de verificación estado actual de Microcuencas Río Presidente y Quebrada La Catana.

Tilgang til jord og utrygghet i plantasjeområder

“ De starta med de store gårdene og til slutt var de små gårdene innestengt av gran og eukalyptus og ingenting ville gro, så da var det bare å leie bort eller selge jorda. For de som hadde leid ut et år og kom tilbake året etter var jorda nesten steril og da var det bare å fortsette å leie ut (...). Og til slutt var eneste muligheten å selge skiten. Omgitt av stolper er det umulig å dyrke mat, vet du”⁸

Som sitatet her viser beslaglegges ikke jord kun på grunn av oppkjøp, men også utleie av jordområder. Dette gjør at lokalbefolkningen ikke har nok produktiv jord som de kan dyrke og selvforsyningsgraden går ned. Lite mat og få arbeidsmuligheter på plantasjene gjør at folk må reise til byene for å søke arbeid. De som blir igjen tvinges til å godta jobber på plantasjene som ikke tilfredsstillende grunnleggende behov.

Rapporten viser også at plantasjene i flere tilfeller blir brukt av væpnede grupper. Områdene er store og forlatt og innbyggere melder om å funnet mishandlede og drepte inne på områdene. Dette fører til frykt og til at folk vegrer seg for å bevege seg i disse områdene. Lokalbefolkningen forteller at det blir færre felles aktiviteter langs elva.

⁸ Intervju med bonde fra Cajibío, mai 2018.

Arbeidsforhold

“ De sier til deg at de gir deg arbeidsklær. Løgn. Betalinga for klærna trekkes fra på neste lønning”⁹

Som nevnt tidligere, arbeider flere fra lokalbefolkningen på plantasjene, blant annet fordi det ikke finnes andre muligheter og de ikke lenger har tilgang på dyrkbar jord. Lokalbefolkningen rapporterer om at det skjer alvorlige arbeidsulykker hvor selskapet ikke kompenserer. Samtidig rapporterer arbeidere at de vegrer seg for å fagorganisere seg i frykt for å miste jobben.

På tross av at lokalbefolkningen i møter har uttrykt sin misnøye rundt utnyttelsen av arbeiderne, outsourcing av arbeidskraft, mangel på fast arbeidskontrakt og manglende erstatning ved arbeidsulykker har arbeidsforholdene ikke bedret seg de siste 20 årene.

⁹ Intervju med innbygger i Cajibío, mai 2018

Konklusjon

Denne rapporten har vist at plantasjene til Smurfit Kappas datterselskap Carton de Colombia har konsekvenser for lokalbefolkningen i Timbío, Cajibío og Sotaró i Cauca. Det har negativ påvirkning på miljø og biologisk mangfold, arbeidsforhold, skaper konflikt i lokalsamfunnet, og bidrar til en stadig økende konsentrasjon av jordeiendom.

Dette betyr at oljefondsinvesteringerne våre forsterker hovedårsakene til den langvarige politiske og væpnede konflikten i Colombia, særlig bøndernes tilgang til jord. Mens Norge er en stolt tilrettelegger i Colombias fredsprosess undergraver norske investeringer fredsavtalen.

De colombianske organisasjonene som har utarbeidet rapporten har spurt LAG om hvorfor dette skjer. LAG har foreløpig ikke kunnet komme med andre svar enn de som refererer til at fondsforvaltningen er delegert til en bank og at de etiske retningslinjene ikke utelukker skogdriftsektoren. Det politiske svaret ligger hos den norske regjeringen.

Anbefalinger

Forfatterne bak rapporten oppfordrer colombianske myndigheter til å følge Escazúavtalen¹⁰. Følgende artikler må implementeres:

- Sikre tilgang, generere og spre miljøinformasjon (artikkel 5 og 6)
- Sikre deltakelse i beslutningsprosesser rundt miljø (artikkel 7)
- Sikre rettslig hjelp i miljøspørsmål (artikkel 8)
- Beskytte menneskerettighetsforkjempere (artikkel 9)

¹⁰ El Acuerdo Regional sobre el Acceso a la Información, la Participación Pública y el Acceso a la Justicia en Asuntos Ambientales en América Latina y el Caribe (<https://www.cepal.org/es/acuerdodeescazu>)

Latin-Amerikagruppene oppfordrer den norske regjering og Stortinget til å:

- 1** Gjennomføre en uavhengig evaluering med lokal deltakelse som sikrer samstemthet i politikken som føres overfor Colombia. Norges hovedsatsning i Colombia er fred og dette må prioriteres. Oljefondsinvesteringene må inkluderes i evalueringen.
- 2** Ikke investere i selskaper hvis virksomhet har negativ innvirkning på menneskerettigheter.
- 3** Kreve at den colombianske stat implementerer tiltak for å garantere livet og integriteten til menneskerettighetsforkjempere, grasrotledere, og andre sosiale ledere
- 4** Kreve at den colombianske regjeringen sørger for implementeringen av fredsavtalen med særlig fokus på punkt én: tilgang til jord og rural utvikling.

Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG)

Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG) er en solidaritetsorganisasjon som jobber for å spre kunnskapsbasert og nyansert informasjon om utviklingen i Latin-Amerika og Norges påvirkning på denne.

LAG støtter sosiale bevegelsers kamp for demokrati, rettferdighet og fred, og bidrar til at deres stemme blir hørt i Norge. Gjennom avtaler og næringsvirksomhet påvirker Norge utviklingen i Latin-Amerika. LAG vil arbeide for at norske aktører ikke ødelegger for de sosiale bevegelsenes kamp. Det latinamerikanske folk har rett til å velge sin egen vei, slik som Norge i sin tid gjorde.

LAGs solidaritetsbrigader består av ti ungdommer mellom 18 og 35 år. Brigadene oppholder seg i fem måneder i Latin-Amerika og gjør informasjonsarbeid i Norge etter hjemkomst.

For mer informasjon se www.lagnorge.no

**Latin-Amerikagruppene
i Norge (LAG)**